

*Hvilke operative arbeidsmetoder bør
politiet bruke for å forebygge
utelivsvold?*

en teoretisk oppgave

av

Eirik Nørstebø og Isak Bloch Haukeland

BACHELOROPPGAVE (OPPG300-O)

Politihøgskolen avd. Oslo

2012

Innholdsfortegnelse

1.0	Innledning.....	4
1.1	Begrunnelse for valg av tema	5
1.2	Problemstilling.....	5
1.3	Presiseringer og avgrensninger.....	6
1.4	Begrepsavklaring	7
1.4.1	Politi	7
1.4.2	Forebygging	7
1.4.3	Utelivsvold	7
2.0	Metode.....	8
2.1	Oppgaveprosessen	8
2.1.1	Forforståelse	8
2.1.2	Generaliserbarhet.	8
2.2	Litteraturstudie.....	9
2.2.1	Reliabilitet	10
2.2.2	Kritikk og validitet.....	10
3.0	Teori	11
3.1	Politiets forebyggende arbeid	11
3.2	Situasjonell kriminalitetsforebygging.....	11
3.2.1	Rasjonell aktør – teorien	12
3.2.2	Rutineaktivitetsteorien	13
3.3	Utelivsvold.....	14
3.3.1	Alkohol og drikkemønster.....	14
3.3.2	Skjenkesteder og vold	15
3.3.3	Alkohol og vold.....	16
3.4	Utvalgte forebyggende prosjekter og situasjonelle tiltak.	17
3.4.1	Mer synlig politi	17
3.4.2	”Hot spots policing”	18
3.4.3	Nulltoleranse	20
3.4.4	Politiets kontroll av skjenkesteder.....	21

4.0	Drøftelse	23
4.1	”Helgevakt ved Grenland politistasjon”	23
4.2	”Hot spot policing”	24
4.3	Er ”hot spot policing” en løsning på utelivsvolden?	25
4.4	Politiets kontroll av skjenkesteder	26
4.5	Inngrep rettet mot berusede personer	28
4.5.1	Nulltoleranse mot overstadig beruselse og risikoatferd?	28
4.5.2	Nulltoleranse i form av oppholdsforbud	30
4.6	Inngrep rettet mot å redusere tilgang på alkohol.	30
5.0	Oppsummering	32
6.0	Bibliografi	33
6.1	Selvvalgt pensum.....	36
	Vedlegg 1 - oversikt over utvalgte prosjekter.	37
	Vedlegg 2 - sjekklister og kontrollskjema ved ”Krogtilsyn”.	38

1.0 Innledning

Overskriftene ovenfor er et lite utvalg av medieoppslag fra høsten og våren 2011/12.

Utelivsproblematikk har stått på agendaen og har vært et gjentagende debatterne i mediene. Overfallsvoldtekter, debatten om innskjerpede skjenketider, flatfyll og vold har fått stor oppmerksomhet, og ikke uten grunn.

Utelivsproblematikk og - vold rammer bredt. Både samfunnet som helhet og enkeltindivider. Samfunnsøkonom Roar Gjeldsvik anslår at alkoholrelatert kriminalitet alene koster samfunnet 5,3 milliarder kroner årlig.¹ (Gjeldsvik, 2004)

Utelivsproblematikken tar beslag på store ressurser hos både politi og helsetjenesten. I en artikkel i Dagsavisen karakteriserer politifolk situasjonen i Oslo som en “dyrehage” i tidsrommet mellom klokka 02.00 og 05.00 natt til lørdag og søndag. (Letvik, 2011)

¹ Gjeldsvik, Roar. Notatserie i helseøkonomi nr 07/04. *Utredning av de samfunnsmessige konsekvensene relatert til alkohol*. S. 76. Utgitt av Rokkansenteret. Anslaget på 5,3 milliarder er knyttet til all alkoholrelatert kriminalitet, og ikke utelivsvold alene.

1.1 Begrunnelse for valg av tema

Gjennom praksisåret ved politihøgskolen, og ved personlige erfaringer har vi sett hvilke konsekvenser, og hvor mye ressurser som knyttes opp til uteliv og bråk på nattetid i helgene. Mange mennesker får kvelden ødelagt ved en tur i arresten eller på legevakten, på grunn av skader og handlinger foretatt i ”fylla”.

Helgefylla er en belastning for de som jobber i politiet og helsevesenet. Mange politifolk vi møtte i praksis uttrykte at de var lei av helgefylla og dens konsekvenser. I prosjektet ”God kveld Grenland” jobbet vi forebyggende mot utelivsvolden i Grenlandsområdet, og tilegnet oss erfaring på området. På bakgrunn av vår erfaring med utelivsvolden, og fokuset denne problematikken har fått både i media, politisk og i politiet som organisasjon, ønsker vi å undersøke hvilke arbeidsmetoder politiet bør bruke mot utelivsvolden.

1.2 Problemstilling

Hver helg møter politiet og andre institusjoner utfordringer knyttet til utelivet. Politiet i Norge og i andre land bruker en rekke forskjellige arbeidsmetoder for å forebygge utelivsvold. Vi ønsker med oppgaven å finne ut hvilke arbeidsmetoder politiet bør anvende for å forebygge utelivsvolden. For politiet og samfunnet som helhet er utelivsvold en stor utfordring. Det er viktig at politiet i størst mulig grad er klar over hvilke arbeidsmetoder som bør benyttes i det forebyggende arbeidet. Ved at politiet kjenner til fordeler og ulemper ved de ulike arbeidsmetodene kan de velge de arbeidsmetodene som gir best resultater i det forebyggende arbeidet mot utelivsvolden. Problemstillingen er:

”Hvilke operative arbeidsmetoder bør politiet bruke for å forebygge utelivsvold?”

1.3 Presiseringer og avgrensninger

Oppgavens problemstilling dekker et stort emne innenfor det forebyggende arbeidet. Det er derfor nødvendig å presisere og avgrense problemstillingen i forhold til hva vi ønsker å presentere i oppgaven.

Forebyggende tiltak kan kategoriseres innen fire hovedgrupper; personorientert, situasjonelle, lokalorientert og problemorientert politiarbeid (POP) (Lie, 2011). Vi har valgt å legge vekt på de situasjonelle tiltakene, da dette er tiltak som lett kan utføres av den operative politimannen i utøvelsen av ordenstjenesten.

Mye av politiets forebyggende arbeid består av samarbeid. I oppgaven ønsker vi ikke å se på hvilke muligheter som ligger i samarbeid med andre aktører. Vi ønsker å se på politiets utøvende rolle, og hvilke virkemidler politiet selvstendig kan anvende for å forebygge utelivsvold. I oppgaven kan samarbeid allikevel bli nevnt da det er vanskelig å skrive en oppgave om politiets arbeid, uten at dialog og samarbeid med andre berøres.

Andre deler av det forebyggende arbeidet som analyse, media, informasjonsinnhenting og – deling faller utenfor vår definisjon av politiets utøvende rolle. Fokuset vil rette seg mot hva den operative politimannen kan gjøre for å forebygge utelivsvold.

Problemorientert politiarbeid (POP) er en sentral arbeidsform innen politiets forebyggende arbeid. POP vil bli nevnt i oppgaven, men vi har valgt å avgrense oppgaven til kun de situasjonelle tiltak alene.

I oppgaven har vi sett på ”hot spot policing” som en arbeidsmetode. ”Hot spot policing” er en arbeidsform som hører til under POP, og ligger i utgangspunktet utenfor vårt tema og problemstilling. Vi mener likevel at ”hot spot policing” må omhandles i oppgaven, da arbeidsformen er direkte rettet mot den operative politimannens utøvelse av tjenesten. Vi har i redegjørelsen og drøftelsen av ”hot spot policing” forsøkt å se arbeidsmetoden i perspektivet til den operative politimannen.

Avslutningsvis har vi også valgt å se bort i fra bruk av overvåkingskameraer i forebyggende hensikt.

1.4 Begrepsavklaring

I det følgende ønsker vi å forklare og redegjøre for enkelte begreper som ligger inn under vårt tema og problemstilling

1.4.1 Politi

Med politi mener vi i denne oppgaven tjenestepersonene som har regelmessig patruljetjeneste ved en ordensavdeling i et av landets politidistrikter. Videre må arbeidet være rettet mot ordinær ordenstjeneste på gateplan.

1.4.2 Forebygging

Med forebyggingsbegrepet mener vi den proaktive innsatsen politiet gjør for å redusere og/eller vanskeliggjøre kriminalitet. Begrepet dekker også de repressive inngrep politiet gjør i en forebyggende hensikt, ved for eksempel å avskrekke i form av straff og sanksjoner.

1.4.3 Utelivsvold

Utelivsvold er et begrep som er mye brukt i media og i allmenn tale. I arbeidet med oppgaven viser det seg at begrepet er lite brukt i forskning. I det engelske kildematerialet er utelivsvold oversatt til *bar violence* eller *alcohol-related violence*, hvor vi oppfatter det førstnevnte som det mest presise begrepet.

Begrepet utelivsvold brukes altså om den volden som skjer i tilknytning til skjenkesteder. Fra statistikk ser vi at voldsutøver og offer ofte er påvirket av alkohol, at volden oftest skjer på nattestid i helgene og i nærheten av skjenkesteder.

Av egen erfaring vet vi at mye av den volden som utøves ikke kommer inn under begrepet voldsbegrepet i straffeloven. En del av volden dekkes av begrepet ordensforstyrrelse, og straffelovens § 350 som rammer ”*slagsmål, støy eller annen utilbørlig atferd*” (Straffeloven, 1902)

For vår oppgave bruker vi begrepet utelivsvold om vold og ordensforstyrrelser som utøves av berusede personer på og i nærheten av skjenkesteder.

2.0 Metode

Samfunnsvitenskapelig metode dreier seg om hvordan informasjon om virkeligheten skal innhentes, og hvordan denne informasjonen kan analyseres slik at den kan gi oss innsikt i samfunnsmessige forhold og prosesser. Metoden skal gi en arbeidsmetode og – form som gjør resultatene troverdige og så nærme sannheten som mulig (Johannessen, Tufte, & Kristoffersen, 2005).

2.1 Oppgaveprosessen

Utgangspunktet for oppgaven og problemstillingen hentet vi fra vår egen arbeidserfaring i praksisåret. I arbeidet med problemstillingen hentet vi inn andres erfaringer gjennom evalueringsrapporter fra andre prosjekter. Da vi hadde utarbeidet problemstillingen hentet vi inn data i form av vitenskapelige publikasjoner og forskningsrapporter på området.

For å presentere resultatet har vi valgt å skrive en teoretisk oppgave. Oppgaven skal belyse problemstillingen i lys av teori innen for det relevante fagområdet. Bakgrunnen for at vi har valgt en teoretisk oppgave er at vi ønsker å knytte våre egne erfaringer til teorien, samt se det teoretiske fundamentet for politiets forebyggende arbeid på området.

2.1.1 Forforståelse

Det er viktig å være bevisst sin egen forforståelse når problemstillingen skal utforskes. Vår forforståelse gjør at vi har forhåndsoppfatninger om problemstillingen. Dette gjør at informasjonen vi innhenter «(...) 'siles' gjennom et 'filter'» (Johannessen, Tufte, & Kristoffersen, 2005, s. 44).

Dette filteret påvirker hva slags informasjon vi undersøker nærmere. I praksisåret jobbet vi mye med utelivsvold og denne erfaringen har gitt oss en forforståelse om årsakene til utelivsvold og hvordan politiet kan arbeide forebyggende. I oppgaveprosessen har vi forsøkt å være bevisst denne forforståelsen, slik at oppgaven ikke baseres på vår subjektivitet, men en objektiv fremstilling av problemet.

2.1.2 Generaliserbarhet.

Gjennom oppgaveprosessen har vi valgt å bruke vår egen erfaring. Dette gir utfordringer i form av generaliserbarhet. Våre erfaringer og opplevelser er subjektive, og er hentet fra et bestemt geografisk område i en bestemt tidsperiode. Disse erfaringene kan ikke uten videre generaliseres til å gjelde et større område, eller emnet i sin helhet.

2.2 Litteraturstudie

Metoden vi har anvendt i oppgaveskrivingen er litteraturstudie. Metoden tar utgangspunkt i en systematisk gjennomgang av litteraturen rundt en valgt problemstilling. Metoden fordrer en kritisk gjennomgang, og refleksjon og diskusjon rundt de forskjellige kildene.

Innledningsvis i oppgaveprosessen hentet vi inn kildemateriale ved søk i BIBSYS-Ask og Google Scholar. Søkeordene var *utelivsvold, vold og alkohol, politiets forebyggende arbeid og forebygge vold*. Søkeordene gav mange treff, men majoriteten av treffene lå utenfor vår problemstilling.

Vi utvidet søkene til engelsk og skandinavisk språk, med søkeord som *police, bar violence og alcohol intoxication and violence*. Disse søkene gav også mange treff medførte samme problemstilling som ved de norske søkeordene.

Etter nærmere undersøkelse av treffene valgte vi ut enkelte hovedkilder for oppgaven. Vår teoretiske hovedkilde er boka *I forkant* av Elisabeth Myhre Lie (2011). Boka er pensum i hovedområdet forebyggende oppgaver ved Politihøgskolen, og er skrevet av en høgskolelektor ved Politihøgskolen i Oslo. Boka redegjør for de grunnleggende teoriene ved politiets forebyggende arbeid. Boka er 1. utgave.

Hovedkilden for problemstillingen er boka *Raising the Bar; Preventing aggression in and around bars, pubs and clubs* av Kathryn Graham og Ross Homel (2008). Kathryn Graham er sjefsforsker for avdelingen Social and Community Prevention ved Centre for Addiction and Mental Health i Toronto, Canada. Medforfatter, Ross Homel, er professor i kriminologi ved universitet i Brisbane.

Boka tar for seg vold ved skjenkesteder, og tverrfaglige tiltak rettet mot å forebygge denne volden. Boka baserer seg på både kvantitativ og kvalitativ metode, i form av statistikk og prosjektevaluerings- og forskningsrapporter og er en omfattende beskrivelse av utelivsvolden. Boka er skrevet på engelsk. Boka referer til flere skandinaviske prosjekter og vi mener resultatene har overføringsverdi til vår problemstilling.

Utover de to overnevnte hovedkilder, har vi flere tilleggsilder, hvor mange er hentet fra referanser i hovedkildene. I tillegg har vi i datainnsamlingen kommet over flere kilder som beskriver utelivsvolden i Norge, Sverige og Danmark, samt England.

2.2.1 Reliabilitet

Noen av tilleggskildene beskriver den skandinaviske utelivsvolden og er prosjektevaluerings- og forskningsrapporter utarbeidet i forbindelse med forebyggende prosjekter mot utelivsvolden. Slike prosjekter gir gode beskrivelser av politiets arbeid, men resultatene som fremkommer kan ha liten reliabilitet. Kildene er vitenskaplige sammendrag av prosjekter, noe som medfører at resultatene er noe forenklet. Resultatene som noen av kildene viser til er basert på evaluering av en tverrfaglig innsats mot utelivsvolden og kan derfor ha liten overføringsverdi til vår problemstilling, da årsaken til endring ikke knyttes til et spesifikt tiltak.

Et eksempel på dette er ”STAD-prosjektet” hvor politiet hadde en sentral rolle. Her fant man en nedgang i utelivsvolden. Denne nedgangen kom trolig ikke som et resultat politiets arbeidsmetoder alene, men som et resultat av målrettet innsats og samarbeid fra flere aktører.

2.2.2 Kritikk og validitet av resultat

Oppgaven er en litteraturstudie og vi kan ikke vise til egne data for å bygge opp under eventuelle resultater. Ved å bruke teori som grunnlag for oppgaven må vi være bevisst svakheter ved teori. Vitenskapelig teori dreier seg om generalisering og forenkling av en kompleks virkelighet (Johannessen, Tufte, & Kristoffersen, 2005).

Ved å bruke teori som grunnlag vil oppgaven basere seg på forenklede fremstillinger av virkeligheten, slik at resultatene vil være forutsatt de opprinnelige kildenes validitet. En del av kildene er sekundærkilder, og det er derfor ikke mulig å vurdere feilkilder og svakheter ved teorien.

Oppgaven er forutsatt en rekke variabler fra kildematerialet. Med dette forebehold er også vår oppgave også en teoretisk fremstilling, og en forenkling av virkeligheten. Oppgaven kan ikke brukes som et sannhetsbevis, og er heller ikke ment til å være det. Vi ønsker at oppgaven skal være et innspill til en debatt, samt gi en pekepinn på hvordan politiet bør arbeide mot utelivsvolden.

3.0 Teori

I teoridelen ønsker vi først å redegjøre for politiets arbeid og teorien bak situasjonell kriminalitetsforebygging. Videre ønsker vi å redegjøre for utelivsvolden ved å ta for oss voldens utbredelse og sammenhengen mellom vold, alkohol og skjenkesteder.

Avslutningsvis har vi trukket frem et utvalg av politiets arbeidsmetoder fra prosjekter i kildemateriale som vi ønsker å redegjøre nærmere for.

3.1 Politiets forebyggende arbeid

Paul Ekblom ved Home Office i England definerer forebyggende kriminalitetsarbeid slik:

”Kriminalitetsforebygging innebærer at en griper inn i mekanismer som forårsaker kriminelle handlinger” (Ekblom, P, gjengitt etter Knutsson, 1997, s. 8).

Det formelle grunnlaget for politiets forebyggende arbeid er blant annet politilovens § 2 nr. 2 hvor politiet blant annet skal: *”forebygge kriminalitet og andre krenkelses av den offentlige orden og sikkerhet”* (Politoloven, 1995).

Forebygging kan i stor grad handle like mye som å løse et problem som å motvirke det. Ofte må politiet forebygge eller håndtere problemer som allerede eksisterer, som for eksempel utelivsvolden (Sahlin, 2000, s. 24).

3.2 Situasjonell kriminalitetsforebygging

Situasjonell kriminalitetsforebygging handler om å manipulere de umiddelbare årsaker til at kriminalitet kan oppstå. Dette dreier seg i hovedsak om å ta tak i situasjonen rundt et lovbrudd og endre de omkringliggende faktorene slik at det blir vanskeligere, eller medfører større risiko å begå kriminalitet. Situasjonell forebygging bygger på rutineaktivitetsteorien og teorien om en rasjonell aktør. (Lie, 2011)

Ronald Clarke står bak tanken om situasjonell forebygging. Han definerer situasjonell forebygging som *“(…)mulighetsreducerende tiltak som (1) retter seg mot spesielle former for kriminalitet, som (2) innebærer behandling, utforming eller manipulering av det umiddelbare miljøet på en så systematisk og permanent måte som mulig, for å (3) øke anstrengelsen og risikoen ved å begå lovbrudd samt å minske utbyttet slik som det oppfattes av en vid gruppe kriminelle”* (Clarke, R (1992) gjengitt i Knutsson, 1997, s. 10).

Johannes Knuttson skriver at det er vanskeligere å endre menneskers atferd ved å endre deres personlighet, enn det er å endre situasjoner der mennesker handler, slik at deres atferd endres. Målet for den situasjonelle forebyggingen er å forandre ulike omstendigheter knyttet til situasjoner der kriminalitet utøves, slik at mennesker lar være å begå kriminelle handlinger (Knutsson, 1997).

Ronald Clarke utformet i grunntanken om situasjonell forebygging 25 forskjellige tiltak som kunne forebygge kriminalitet. Tiltakene er fordelt på fem grunnleggende mekanismer for å forebygge kriminelle handlinger; (1) vanskeliggjøre kriminalitet, (2) øke oppdagelsesrisiko, (3) minske potensielt utbytte, (4) redusere provokasjoner og (5) vanskeliggjøre bortforklaringer (Lie, 2011).

Situasjonelle tiltak har blitt godt mottatt fordi tiltakene er enkle, praktiske og lønnsomme, samt at de kan gi målbar effekt på kort tid. Situasjonell forebygging har blitt kritisert for å være kortsiktige løsninger, som kun medfører at problemet flytter seg i tid og sted. Slik forflytning av kriminaliteten kan ifølge Lie (2011) skje geografisk, temporært, taktisk, mot nye mål, eller endring i type kriminalitet.

Kritikken mot situasjonell forebygging dreier seg også om at situasjonell forebygging ikke påvirker de grunnleggende og bakenforliggende årsakene til at kriminalitet oppstår (Lie, 2011).

3.2.1 Rasjonell aktør – teorien

Teorien om rasjonell aktør tar utgangspunkt i at mennesket er rasjonelle aktører som søker det lystbetonte og unngår det ubehagelige (Erstad, 1997). En rasjonell aktør er en person som tar valg ut fra ut fra sannsynlighetsvurderinger som involverer både oppfatninger og holdninger (Store norske leksikon, 2011). Rasjonelle aktører vil således foreta en avveining av de positive konsekvenser for hva et lovbrudd kan føre til på den ene siden, og de negative konsekvensene av lovbruddet på den andre siden. Denne avveiningen vil føre til et rasjonelt valg om å begå lovbrudd eller ikke (Lie, 2011).

Den svenske forskeren Johannes Knuttson mener situasjonell forebyggingstankengang er forenlig med tanken om allmennprevensjon, da både situasjonell forebygging og allmennprevensjon ønsker å forebygge kriminalitet gjennom avskrekking (Lie, 2011, s. 254).

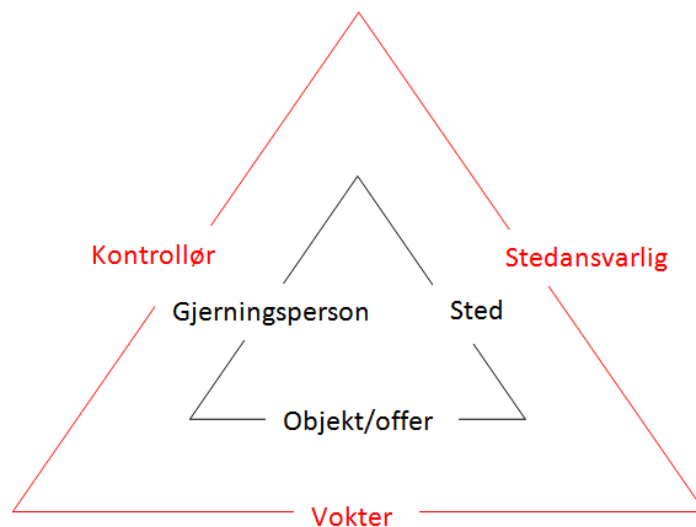
3.2.2 Rutineaktivitetsteorien

Teorien baserer seg på at kriminalitet skjer i forbindelse med menneskers hverdagslige rutiner. I følge teorien er alle mennesker tilbøyelige for å begå kriminalitet, så lenge forholdene ligger til rette for det (Lie, 2011).

I følge rutineaktivitetsteorien må tre elementer sammenfalle i tid og rom for at kriminelle handlinger skal skje. For det første må det være en motivert gjerningsperson, et passelig offer eller beleilig objekt og til slutt fravær av kontroll eller mulige voktere. Dette kan illustreres ved kriminalitetstriangelet (figur 1) (Cohen & Felson, 1979).

Kriminalitetstriangelet kan brukes til å analysere en kriminell handling og rette den forebyggende innsatsen mot riktig aktør. Clarke og Eck bruker kriminalitetstriangelet for å identifisere tre forskjellige typer gjentagende kriminalitetsproblemer: ulveproblemet (de samme gjerningspersonene er aktive på forskjellige steder), andeproblemet (de samme ofrene utsettes for kriminalitet fra ulike personer på forskjellige steder) og løvens hule (de samme stedene utsettes for ulike gjerningspersoner og ulike mål) (Clarke & Eck, 2003).

Kriminalitetstriangelet kan brukes til å ansvarliggjøre den rette problemeier, altså den aktøren som kan påvirke årsaken til at kriminalitet skjer. For gjerningspersonen er en kontrollør problemeier, for sted er det stedansvarlig og for objekt og offer er vokteren problemeier (Clarke & Eck, 2003).

Figur 1 Kriminalitetstriangelet (Cohen & Felson, 1979).

3.3 Utelivsvold

I innledningen knyttet vi begrepet utelivsvold til emner som alkohol, vold og skjenkesteder. I den følgende teoridelen ønsker vi å redegjøre ytterligere for begrepet ved å knytte utelivsvolden til overnevnte emner, og spesielt alkohol og drikkemønster, sammenhengen mellom skjenkesteder og vold, og sammenhengen mellom alkohol og vold.

3.3.1 Alkohol og drikkemønster

I 2007 drakk gjennomsnittsnordmannen cirka 6,6 liter ren alkohol og statistikken viser en jevn økning i forbruk fra 1970-tallet og frem til i dag (SSB, 2008).

I en kartlegging av det norske drikkemønsteret i tidsrommet mellom 1979 og 2004 fremkommer det at menn og kvinner hovedsakelig drikker på samme måte i dag som for 30 år siden. *”I helgene og til fest, gjerne uten mat - og ofte litt for mye.”* (Horverak & Bye, 2007, s. 211).

Et slikt drikkemønster med konsentrasjon rundt helger har vært stabilt over lengre tid, men det har skjedd en endring i drikkekulturen i forhold til atferd og negative konsekvenser av alkoholbruken. På midten av 1990-tallet registrerte kriminologen Leif Petter Olaussen en økning i antall politiregistrerte episoder av utelivsvold. Olaussen knyttet utviklingen til økt velstand i samfunnet og en stor økning i antall utesteder.²

Olaussen peker på at økningen i utesteder har skjedd uten kontroll, og at utestedene har forandret konteksten rundt nordmenns drikkevaner. Nytelse av alkohol skjer i dag på steder som legger opp til konfliktfylte situasjoner (Olaussen, 1995).

² I følge tall fra helsedirektoratet har antall skjenkesteder i Norge blitt todoblet i perioden fra 1975 til 2005. (Helsedirektoratet, 2006).

3.3.2 Skjenkesteder og vold

Graham & Homel (2008) peker på en klar sammenheng mellom skjenkesteder og vold. Nærmere halvparten av volden i Oslo ble utøvd natt til lørdag og natt til søndag. Videre fant 13,1 % av volden sted på et utested eller restaurant, mens 12,8 % på offentlig sted i sentrum av Oslo (Tabell 1) (Grytdal & Meland, 2011).

I Bergensområdet ble sammenhengen mellom vold og skjenkesteder undersøkt. Undersøkelsen, basert på tall fra sykehus, lege- og tannlegekontorer, viste at 31,6 % av volden hadde skjedd på og ved skjenkestedene. Videre viste undersøkelsen at flere av voldshandlingene skjedde utenfor skjenkestedene (18,2 %) enn inne på skjenkestedet (13,4 %) (Nordhus & Vogt, 1981, gjengitt i Pernanen, 1996).

Også i Canada ble volden knyttet til skjenkesteder. Skjenkesteder var det andre mest vanlige stedet for vold og bare vold i hjemmet var vanligere (Gerson, 1978, gjengitt i Graham & Homel, 2008). I en studie ved to akuttmottak i Canada hadde 37 % av de som ble behandlet for voldsskader drukket alkohol på et skjenkested rett før skaden inntraff (Macdonald et al. 1999, gjengitt i Graham & Homel, 2008).

	1998	1999	2. halvår 2000	1. halvår 2002	2003	2. halvår 2006	2. halvår 2009
Bopel	28,5	29,3	30,2	27,3	29,2	27,0	34,4
Restaurant/utested	17,4	16,5	14,8	15,4	14,5	15,5	13,1
Offentlig sted utenfor sentrum	15,1	15,5	15,8	17,4	19,4	15,3	13,9
Offentlig sted i sentrum	13,2	12,5	13,2	12,6	11,1	13,0	12,8
Trafikk	5,2	5,1	5,5	4,3	3,3	2,6	3,1
Offentlig kommunikasjon	4,6	5,8	5,9	6,0	4,4	6,9	4,2
Skole	2,2	2,2	1,9	2,8	2,4	2,9	2,7
Taxi/taxikø	4,1	2,7	2,6	3,2	3,3	2,9	3,2
Båt	1,4	1,5	1,5	1,0	1,7	1,5	1,4
Butikk/senter	4,7	4,6	4,3	5,6	6,1	5,3	5,6
Omsorgssektor	1,0	1,3	1,1	0,8	0,7	1,7	1,0
Arbeidssted	1,4	1,9	1,6	1,2	1,3	1,8	1,2
Annet	1,2	1,1	1,8	2,3	2,7	3,6	3,6
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N=	2306	2264	1308	1244	2277	1330	1391

Tabell 1: Fysisk vold anmeldt i Oslo politidistrikt, fordelt på gjerningssted. Voldsundersøkelser 1998-2009. Prosent. (Grytdal & Meland, 2011)

3.3.3 Alkohol og vold

Oslopolitiets tall viser at nær halvparten av både ofre og gjerningspersoner var påvirket av alkohol ved voldsutøvelsen (Grytdal & Meland, 2011). Da NRK Brennpunkt fulgte legevakten en nattehøg i oktober 2010 kunne legevakten rapportere om 60 skader på fredag og lørdag kveld. Bare fire av disse skadene var ikke relatert til alkohol (Brennpunkt, 2010).

I en undersøkelse fra en svensk by mente 62 % at hvem som helst kunne bli voldelig etter å ha drukket ”for” mye alkohol (Pernanan, 1996). Ved enkeltinntak av alkohol påvirkes en rekke av kroppens organer, først og fremst sentralnervesystemet og hjernen. Virkningene er blant annet endring i stemningsleie, redusert konsentrasjonsevne, nedsatt kritisk sans og økt impulsivitet og aggressivitet (Folkehelseinstituttet, 2004).

Undersøkelser har vist at mennesker som er påvirket av alkohol er dårligere til å vurdere og mer villig til å ta risiko enn edru personer, samt at impulskontrollen svekkes (Zeichener & Pihl 1979; Pihl & Peterson 1993; Filmore & Weafer 2004 gjengitt i Graham & Homel, 2008).

Alkoholinntak øker fokuset på nåtidens aktiviteter og tar fokuset bort fra fortid og framtid. Dette medfører en økt risiko for aggresjon da langtidskonsekvensene av handlingene ikke vurderes (Graham & Homel, 2008). På tross av disse oppfatningene er det ingen vitenskaplig dokumentert sammenheng mellom alkohol og vold (Graham & Homel, 2008).

Den aksepterte forståelsen av sammenhengen mellom alkohol og vold blir presentert av Graham et al. (1997, gjengitt i Graham & Homel, 2008). De mener at aggresjon forekommer når det foreligger en kombinasjon av: (A): farmakologiske effekter av alkohol, (B): en person som er villig til å bli aggressiv når personen drikker, (C): en drikkekontekst som fører til aggresjon, (D): og en kulturell kontekst som tolererer alkoholrelatert aggresjon.

3.4 Utvalgte forebyggende prosjekter og situasjonelle tiltak.

I den videre redegjørelsen vil vi se på enkelte forebyggende prosjekter og situasjonelle tiltak rettet mot utelivsvold. En oversikt over disse prosjektene er vedlagt oppgaven på grunn av plasshensyn (Vedlegg 1). Oversikten over prosjekter er ikke uttømmende og er kun et sentralt utvalg av prosjekter som er nevnt i litteraturen.

Tiltakene er arbeidsmetoder politiet har brukt i prosjektene eller som er belyst i teori. Vi ønsker å gi en beskrivelse av arbeidsmetodene og det teoretiske grunnlaget for disse, samt hvordan disse er blitt implementert som en arbeidsmetode for politiet. Arbeidsmetodene er mer synlig politi, ”hot spot policing”, nulltoleranse og politiets kontroll av skjenkesteder.

3.4.1 Mer synlig politi

Fra et politisk ståsted er det ønske om mer synlig politi i det offentlige rom (Lie, 2011) og en tro på at synlig politi som et situasjonelt tiltak kan forebygge kriminalitet (St.meld. nr. 42, 2004-2005). I forskningen er synlig politi som et situasjonelt tiltak undersøkt ved å se om økning i politibemanning medfører endringer i kriminalitet.

Lawrence W. Sherman (1997) gjennomgikk en rekke studier om mer politi og endringer i kriminaliteten og gjennomgangen viste at studiene var vitenskapelige svake. Studiet med høyest reliabilitet var studien til Marvell & Moody som viste at mer politi i byene reduserte de fleste former for kriminalitet. Mange av de andre studiene kunne imidlertid ikke dokumentere noen endringer (Marvell & Moody, 1996, gjengitt i Sherman, Gottfredson, MacKenzie, Eck, Reuter, & Bushway, 1997).

I 1986 ble politibemanningen økt i tre politidistrikt i Norge. Bemanningsøkningen var på 43 %. Olaussen (1991) studerte kriminalitetsutviklingen i perioden og konkluderte med at bemanningsøkningen ikke hadde resultert i vesentlige endringer i kriminaliteten

Lars Holmberg (2006, gjengitt i Jørgensen 2010, s. 13) oppsummerer forskningen på området slik: ”*Politiforskningen giver ikke meget støtte til en antagelse om, at det vil være muligt at mindske kriminaliteten ved bare på må og få at sende flere politifolk på gaden.*”

Dette støttes av eksperimentet ”The Kansas City preventive patrol experiment” fra 1970-årene. Eksperimentet gikk ut på å forandre patruljemønsteret i Kansas, fra ingen til tredoblet patruljeringsmengde over en periode på et år. Resultatet av eksperimentet viste liten eller ingen endring i den registrerte kriminaliteten, ei heller i befolkningens opplevelse av trygghet (Lie, 2011).

I rapporten ”Trygghet i det offentlige rom” vises det til at det er en alminnelig oppfatning om at mer politi vil redusere kriminalitet og øke trygghetsfølelsen hos publikum. Rapporten beskriver også at politiets tilstedeværelse representerer en ambivalens hos mange i forhold til opplevd trygghet. Dette fordi trygghetsfølelse er subjektiv og at denne skapes i måten politiet viser tilstedeværelse. Dersom politiet er synlige på steder på som av befolkningen oppfattes som trygge, kan dette medføre at publikum tror det har skjedd noe, og dermed skape en opplevd utrygghet (Aas, Runhovde, Strype, & Bjørge, 2011).

3.4.2 ”Hot spots policing”

”Hot spots” er i det vesentlige det samme som rutineaktivitetsteorien kaller ”løvens hule”. Det dreier seg om plasser og steder som har en høyere utsatthet for kriminalitet (Eck, Chainey, Cameron, Leitner, & Wilson, 2005). Utsteder er et sted som defineres som et typisk ”hot spot” (Clarke & Eck, 2003).

Braga og Weisburd definerer ”hot spot policing” slik: ”(...) *dealing with problem places by engaging a strategic approach that seems to be generating noteworthy crime prevention gains*” (Braga & Weisburd, 2010, s. 4).

I motsetning til den tradisjonelle patruljeringen dreier ”hot spot policing” seg om en annen geografisk avgrensning av patruljeringen. Den er rettet mot hot spot adresser, hot spot kvartaler, eller klynger av kvartaler (Block and Block, 1995; Eck and Weisburd, 1995; Sherman, Gartin, and Buerger, 1989; Taylor, Gottfredson, and Brower, 1984; Weisburd and Green, 1994, gjengitt i Eck et al. 2005).

Forskning viser at jo mer målrettet politiet fokuserer på steder og tidsrom hvor det begås mye kriminalitet, desto mer effektiv kan innsatsen forventes å bli i forhold til reduksjon av kriminelle handlinger (Holmberg, 2006 gjengitt i Jørgensen, 2010).

Også kriminologen Lawrence Sherman støtter antagelsen ”(...) *the more focused the police strategy, the more likely it is to prevent crime*” (Sherman et al. 1997).

I forskningsrapporten, ”The effects of hot spot policing on crime”, er effekten av ni ”hot spot”-strategier undersøkt. I syv av disse studiene rapporteres det om en reduksjon i kriminaliteten som kan knyttes til den konsentrerte og systematiske politiinnsatsen (Braga, 2007). Dette støtter antagelsen om at politiets innsats mot steder med mye kriminalitet kan være effektivt i forebygging av kriminalitet (Braga 2002; Eck 1997, Skogan and Frydl, 2004; Weisburd and Eck 2004 gjengitt av Braga, 2007).

Rapporten undersøker også om ”hot spot policing ” fører til omfordeling eller forflytning av kriminaliteten. Ingen av de undersøkte prosjektene kunne påvise en negativ omfordeling av kriminaliteten, og i fire av fem studier ble det dokumentert en positiv omfordelingseffekt i form av at kriminaliteten falt i nærliggende områder (Braga, 2007).

I noen av våre utvalgte prosjekter er ”hot spots policing” nevnt som en arbeidsmetode for politiet i arbeidet med å forebygge utelivsvolden.

I ”hot-spot” prosjektet i København økte politiet sin bemanning i helgene for å forebygge utelivsvold. Det viktigste momentet i prosjektet var ikke økningen i bemanningen, men *hvordan* politiet målrettet sin innsats. Ved koordineringsmøter ble det lagt klare rammer for arbeidet som skulle utføres. Steder som skulle patruljeres var nøye planlagt ut i fra analyser om hvor vold og bråk var mest utbredt, ”hot spots”. Fokuset for arbeidet var at politiet skulle forebygge gjennom tilstedeværelse. Prosjektet kunne vise til en reduksjon på 39 % i antall voldsepisoder i innsatsperiodene med ”hot spot policing” (Jørgensen, 2010).

I ”B.A.N.D. – prosjektet” i Burnley patruljerte politiet ”hot spots” til ”hot times”. En analyse av utelivsvolden viste hvor og når volden rammet og politiet målrettet sine ressurser mot ”hot-spotsene” i byen. Politiet bevegde seg mellom de mest utsatte stedene og oppnådde dermed at publikum fikk et inntrykk av politiet var sterkt tilstede og følte økt trygghet på tross av at bemanningen ikke var økt (Burnley police station, 2005).

I virksomhetsplanen til ”God kveld Grenland” står det ”*Politiet skal fortsette sin intensive innsats med massiv tilstedeværelse av synlig politi i sentrum av byene på kvelds- og nattetid i helgene*” (Grenland politistasjon, 2011 s. 8). Virksomhetsplanen viser til at politiet skal ta kontakt med ordensvaktene på utestedene og ha en positiv dialog med publikum. Evaluering av prosjektet viste en nedgang i antall voldsepisoder i perioden mellom 2006-2009 (Grenland politistasjon, 2011).

3.4.3 Nulltoleranse

Nulltoleransemodellen baserer seg på den såkalte ”broken windows”-teorien (Wilson & Kelling, 1993 gjengitt i Lie, 2011). Nulltoleransemodellen går ut på at politet skal reagere ved alle former for lovbrudd og ordensforstyrrelser.

”Broken windows”-teorien baserer seg på hvordan forfall i et nabolag skaper grobunn for kriminalitet og uorden. Hvis et knust rute forblir ureparert over tid gir det signaler om at ingen bryr seg (Lie, 2011).

Wilson og Kelling (1993, gjengitt i Lie, 2011) viser til en negativ kriminalitetsspiral hvor forseelser og mindre lovbrudd i lengden vil medføre alvorlige forbrytelser og kriminalitet, som følge av en reduksjon i omgivelsenes sosiale kontroll.

Tatanya Valland (2009, gjengitt i Lie, 2011) problematiserer bruken av nulltoleranse da det minsker politiets handlingsrom da nulltoleranse reduserer politets bruk av skjønn. Hun mener at nulltoleranse fører til at verken situasjonen, personen, historien eller konteksten rundt lovbruddet blir tatt hensyn til.

I ”God kveld Grenland” skulle politiet ”*reagere strengt på alle ordensforstyrrelser og voldshandlinger og straffeforfølge disse*” (Grenland politistasjon, 2011, s. 8). Som et ledd i politiets innsats skulle det være nulltoleranse mot ungdoms bruk av rusmidler på offentlig sted og all offentlig drikking skulle bøtelegges.

I ”B.A.N.D. – prosjektet” ble personer som ble tatt for utelivsvold utestengt fra byen i 12 måneder (Burnley police station, 2005). Politiet i Drammen har også benyttet seg av oppholdsforbud for utøvere av utelivsvold. Alle som blir tatt for vold og ordensforstyrrelser blir vurdert ilagt oppholdsforbud. Oppholdsforbudene kan ha varighet fra to uker til tre måneder (Hansen, 2010).

3.4.4 Politiets kontroll av skjenkesteder

Salg og skjenking av alkohol, og kontroll av denne virksomheten reguleres gjennom alkoholloven. Salg eller skjenking av alkohol krever at innehaver har skjenkebevilling fra kommunen. Kommunen vedtar selv hvilke utesteder som skal få salgs- og skjenkebevilling. I dag er det i hovedsak skjenkekontrollen i kommunene som avdekker brudd på salgs- og skjenkebestemmelsene (Næringssetaten i Oslo, 2009).

Dagens skjenkekontroll er problematisert av Baklien og Skjælaaen (2012). Studier viser at skjenkelovgivningen brytes i nokså omfattende grad, at brudd sjelden oppdages og at de bruddene som oppdages sjelden fører til sanksjoner. De viser til en allmenn aksept for ”den folkelige fyllekulturen”, og at det offentlige kvier seg for å reagere mot alkoholbruk som problem da dette kan oppfattes som en krenkelse av enkeltindividets frihet (Baklien & Skjælaaen, 2012).

Skjenkekontroll har igjennom ”STAD-prosjektet” (Wallin, 2004) og ”The Alcohol Linking Program” (McIlwain & Homel, 2009) blitt implementert som en del av politiets forebyggende arbeidsmetode. Grunnlaget for implementeringen er at de to nevnte prosjektene har dokumentert at politiets kontroll av skjenkesteder har redusert antall tilfeller av utelivsvold.

Dette støttes av ”The Torquay experiment”. Eksperimentet skulle evaluere effekten av politiets oppsøkende tjeneste mot skjenkesteder i den hensikt å avdekke overskjenking og andre overtredelser. I perioden kontrollene pågikk viste eksperimentet en reduksjon i antall pågripelser på 20 % (Jeffs & Saunders, 1983 gjengitt i Graham & Homel, 2008).

Forskning viser at politiets kontroller av skjenkesteder må være målrettet. McIlwain og Homel (2009) har evaluert effekten av politiets kontroll av utesteder. De fant at den tilfeldige håndhevelsen, i form av tilfeldig besøk politiet gjorde på utestedene, ikke ga noen reduksjon i vold. Effekten forutsettes av en målrettet innsats, i likhet med funnene ved ”hot spot policing”.

I ”STAD-prosjektet” fikk politiet en mer fremtredende rolle i kontrollen av skjenkestedene. Kontrollene, kalt ”krogtilsyn”, kan foregå med eller uten kommunen og de skal foregå i det tidsrommet hvor alkoholservingen er mest intensiv. Kontrollene som politiet foretar seg er omfattende og stedene blir jevnlig kontrollert. Kontrollene skal bygge på sanksjoner, dialog og veiledning (Trolldal, 2009).

For å lette kontrollen med skjenkestedene har politiet i Sverige fått et eget skjema og sjekklister som et hjelpemiddel og for å styre og målrette kontrollen (Vedlegg 2). Politiet i Sverige hadde også tidligere kontrollert utestedene, men besøkende var da ikke planlagte, grundige eller systematiske (Brottsförebyggande rådet, 2009). Som en ekstra sanksjonsmulighet i de nye kontrollene anmeldte og straffeforfulgte politiet de ansatte i skjenkenæringen som brøt bestemmelser i skjenkelovgivningen (Statens folkhälsinstitut, 2007). ”STAD-prosjektet” viser i en evalueringsrapport til en nedgang på 29 % i antall voldsepisoder (Wallin, 2004).

I prosjektet ”The Alcohol Linking Program” i New South Wales ble politiets skjenkekontroll implementert som en del av politiets arbeidsmetode. Politiet gjennomførte målrettet kontroll av skjenkestedene basert på datainnsamling om hvor uønskede hendelser inntraff. I kontrollene fikk eierne og ansatte tilbakemelding og tips til forbedringer. Prosjektet kunne vise til nedgang på 36 % i antall hendelser tilknyttet skjenkestedene (Wiggers, 2008, gjengitt i McIlwain & Homel, 2009).

I ”God kveld Grenland” ble politiet også oppfordret til å besøke skjenkestedene for å vise økt tilstedeværelse, også inne på skjenkestedene. Disse besøkene skulle basere seg på dialog mellom ordensvaktene og politiet. I handlingsplanen nevnes ansvarlig skjenking som et voldsforebyggende tiltak (Grenland politistasjon, 2011).

4.0 Drøftelse

I denne delen av oppgaven vil vi drøfte ulike arbeidsmetoder politiet kan bruke i det forebyggende arbeidet mot utelivsvold. Innledningsvis vil vi drøfte politiets tilstedeværelse, og vår egen erfaring fra praksisåret. I hoveddelen vil vi drøfte arbeidsmetoden ”hot spot policing”, og i hvilken grad arbeidsmetoden kan forebygge utelivsvolden. I den siste halvdel ser vi på andre arbeidsmetoder som politiets kontroll av skjenkesteder og inngrep mot utelivsdeltakere etter politiloven, og fordeler og ulemper ved disse arbeidsmetodene.

4.1 ”Helgevakt ved Grenland politistasjon”

Det er fredag kveld og vaktlagsparole ved Grenland politistasjon. Bemanningen er doblet og innsatsleder har akkurat fordelt patruljene. Vi har fått ansvaret for Porsgrunn sentrum med hovedfokus på en av de mest besøkte nattklubbene i byen. Vi pakker bil og reiser ut. Når klokken nærmer seg 00.30 parkerer vi bilen godt synlig ved utestedet og stiller oss opp utenfor, godt synlig i politiets gule refleksester.

I eksempelet over er bemanningen økt til det dobbelte for å forebygge utelivsvolden. Fokuset for tjenesten er tilstedeværelse og tilgjengelighet for publikum på de stedene der folk erfaringsmessig samles. Dette er i tråd med en allmenn oppfatning om at mer politi i gatene reduserer kriminalitet (punkt 3.4.1).

Ved å gi publikum et inntrykk av at politiet er tilstede, og at de blir sett, endrer politiet omgivelsene rundt personene. Politiets nærvær øker risikoen for å bli oppdaget og tatt for sin kriminelle atferd, og personen avskrekkes fra å begå straffbare handlinger.

Effekten fordrer at politiet er til stede på de stedene der forholdene ligger til rette for kriminalitet. Ved sin tilstedeværelse kan politiet beskytte potensielle ofre, vokte potensielle gjerningspersoner og overvåke stedene der kriminaliteten etter erfaring skjer (punkt 3.2.2).

Denne forebyggende effekten fordrer at politiet er til stede på ”riktig sted” til ”riktig tid”. Dersom politiet ikke lykkes med dette viser forskning (punkt 3.4.1) at tilstedeværelse kan ha en negativ effekt på publikums trygghetsfølelse, ettersom tilstedeværelsen ikke faller seg naturlig.

Gjennom forskningen (punkt 3.4.1) viser det seg at politiets tilstedeværelse i seg selv ikke nødvendigvis er tilstrekkelig for å forebygge kriminalitet. Forebygging gjennom tilstedeværelse bør målrettes mot spesifikke problemområder (3.4.2), såkalte ”hot spots”.

4.2 ”Hot spot policing”

Prosjektene nevnt i punkt 3.4.2 er eksempler på at ”hot spot policing” kan ha positive effekter. Arbeidsmetoden støttes i forskningen av blant annet Holmberg (2006) og Braga (2007).

Arbeidsmetoden organiserer ressursene slik at de gir inntrykk av tilstedeværelse fra politiet på de riktige stedene til riktig tider.

”Hot spot policing” er ikke en ny arbeidsmetode for politiet og bygger på mer effektiv tilstedeværelse. Arbeidsmetoden skal være en del av den enkelte tjenestemanns tankegang og gjøre ham bevisst på problemområder. Arbeidet skal rettes forebyggende og skal gjøre politimannen bedre rustet til å gripe inn tidlig mot risikopersoner, risikoatferd og risikosteder. Dermed vil politimannen kunne avverge uønskede hendelser før de rekker å utvikle seg.

Ved å rette politiinnsatsen mot problemområder vil innsatsen som settes inn kunne ha større effekt ved at færre tjenestemenn vil være mer synlig for publikum. I ”B.A.N.D. – prosjektet” (punkt 3.4.2) effektiviserte ”hot spot policing” politiinnsatsen og viste at innsatsen kunne gjennomføres med det samme antallet eller færre tjenestemenn enn tidligere, men til uendret eller forbedret resultat. På denne måten kan man ved liten kostnad og lav ressursbruk oppnå positive resultater i form av økt trygghetsfølelse hos publikum og økt kriminalitetsforebyggende effekt.

”Hot spot policing” fordrer imidlertid at tjenestepersonene støtter opp om arbeidsmetoden og en forebyggende tankegang. Politiet må i arbeidet opprettholde et aktivitetsnivå over tid noe som kan medføre slitasje på de enkelte tjenestemennene.

Arbeidsmetoden medfører også utfordringer for den operative politimannen da tjenesten kan bli detaljstyrt mot spesifikke områder, og dermed være lite fleksibel for hendelsesstyrt aktivitet utenfor problemområdene. Ved innsats mot de samme områdene over lengre tid kan tjenesten bli rutinepreget, og føre til redusert oppslutning rundt den forebyggende tjenesten.

For at innsatsen skal være rettet mot de riktige områdene kreves det analysekompetanse og gode data på når og hvor volden skjer. Tjenestemennene som skal utføre arbeidet bør ha kunnskap og tillit til analysen, og analysen må gjøres kontinuerlig. Arbeidsformen fordrer at den enkelte tjenestemannen til enhver tid er oppdatert på den nyeste analysen, og bruker denne aktivt i sin tjeneste.

”Hot spot policing” kan også tenkes gjennomført uten omfattende analyser. Erfaring og observasjoner gjort av den operative tjenestemannen om hvor utelivsvolden skjer kan brukes for å målrette innsatsen til steder som kan betegnes som ”hot spots”.

I praksisåret ved Grenland politistasjon benyttet vi oss av ”hot spot policing”. Det var enkelte skjenkesteder og områder som gjennom erfaring og analyser utmerket seg klart i forhold til vold og bråk i helgene. Gjennom analysene og erfaringer kunne vi dermed intensivere vår tilstedeværelse på de stedene, og til den tiden, det mest sannsynlig ville bli vold og bråk. Arbeidsmetoden var tydelig definert; vi skulle være synlige, iført politiets gule refleksvester og vi skulle være tilstede ved ”hot spotsene” til ”hot times”.

4.3 Er ”hot spot policing” en løsning på utelivsvolden?

”Hot spot policing” kan være arbeidsmetode som gjør politiet i stand til å være på ”rett sted” til ”rett tid”. Arbeidsmetoden har vært implementert i flere av våre utvalgte prosjekter og prosjektene har i innsatsperiodene kunne vise til positive resultater.

I enkelte av prosjektene har imidlertid kriminaliteten falt tilbake til mot gamle nivåer etter tiltaksperioden. Dette kan forklares med at prosjektene har fått tilført ekstra ressurser i tiltaksperioden og at tjenestepersonene har hatt økt fokus på den forebyggende innsatsen mot utelivsvold.

En annen forklaring kan ”hot spot policing” forhindrer voldsepisoder der og da, men uten å endre de bakenforliggende årsakene til at volden skjer. Dette er ikke en kritikk kun mot ”hot spot policing”, men en generell kritikk av situasjonelle tiltak (punkt 3.2).

I punkt 3.3.2 og 3.3.3 ser vi at utelivsvolden knyttes til skjenkesteder og til alkoholberuselse. Situasjonelle tiltak bygger på teorien om en rasjonell aktør (punkt 3.2.1) og alkohol kan i noen tilfeller kan tenkes å påvirke menneskers rasjonalitet (punkt 3.3.3). Virkningene av alkohol har dokumentert effekt på menneskets kognitive evner, og denne reduksjonen kan føre til at menneskets rasjonalitet svekkes. Det teoretiske grunnlaget som bygger opp om ”hot spot policing” og politiets tilstedeværelse kan derfor oppfattes svekket når det gjelder berusede personer.

Forskningen viser sammenheng mellom utelivsvold, alkohol og skjenkesteder som årsaker til utelivsvold. Men det kan virke som om politiets og andre aktørers arbeidsmetoder rettet mot forebygging av utelivsvold ikke i stor nok grad tar hensyn til disse årsakene.

Et sitat fra pob. Morten Haukeland i Oslo er beskrivende for situasjonen innen det forebyggende arbeidet mot utelivsvold.

”Eg sammenlikner dette her som å sitte i en båt eg. Vi sitter og øser og øser og øser.. Det må jo være et hull her. Så vi øser og øser, og så sier vi, vi må ha flere til å øse her. I stedet for å si, vi skal ikke tette båten for en gangs skyld?” (NRK Brennpunkt avslører overskjenking i Oslo, 2010)

”Hot spot policing” kan være en god arbeidsmetode på kort sikt, og gjør ”øsingen” mer effektiv. Arbeidsmetoden gjør derimot lite med de bakenforliggende årsakene eller ”hullet”. Politiet burde derfor, i tillegg til å effektivisere sin tilstedeværelse, rette alternative arbeidsmetoder mot de bakenforliggende årsakene. Gjennom våre utvalgte prosjekter har vi sett at alternative arbeidsmetoder rettet mot årsakene til utelivsvolden kan være økt politikontroll av skjenkesteder, inngrep rettet mot berusede personer og deres tilgang på alkohol.

4.4 Politiets kontroll av skjenkesteder

Prosjektene ”STAD” og ”The Alcohol Linking Program” har vist at strengere skjenkekontroll fra politiet har gitt gode resultater i forhold til utelivsvold. Politiet i disse landene har tatt i bruk arbeidsmetoder som oppsøkende virksomhet og kontroll rettet mot personell inne på skjenkestedene (punkt 3.4.4).

Dagens kommunale skjenkekontroll er kritisert for å være lite reaktivt, og viser samtidig til at det kan synes å være en oppfatning om at inngrep rettet mot alkohol og kontroll av personers alkoholbruk kan være ubehagelig (punkt 3.4.4). Det kan tenkes at politiet som i det daglige bruker makt og straff i sitt virke vil ha lettere for å reagere mot overtredelser av alkoholloven.

Arbeidsmetodene som ble brukt i ”STAD-prosjektet” og ”The Alcohol Linking Program” var formelle og målrettede, og hadde et klart formål om å reagere mot ulovlig skjenking. Kontrollene var nøye planlagt og strukturerte, og ble foretatt i samarbeid med bevilgningsmyndighetene. Politiet hadde ved kontrollene klare rammer for hva hver enkelt politimann skal kontrollere og hvordan kontrollen skal gjennomføres. På tross av et formål om å avdekke brudd var kontrollene preget av at man i gjennom samarbeid, råd og veiledning skulle sørge for ansvarlig skjenkepraksis.

I vår deltagelse i prosjektet ”God kveld Grenland” ble vi oppfordret til å besøke utestedene som en del av ”hot spot policing”. På den ene siden opplevde vi kontrollene som positive i form av samarbeid og relasjonsbygging mellom politi og utestedene. På den andre

siden bar arbeidsmetoden preg av lite struktur og stor grad av tilfeldighet, og hadde derfor også trolig liten forebyggende effekt på serveringspersonalet skjenkepraksis.

Under våre besøk oppdaget vi flere ganger kritikkverdige forhold hva gjaldt alkoholservering, beruselsesgrad og antall gjester på utestedet. Det var i midlertidig ingen utbredt praksis for kontroll og rapportering av slike forhold, da dette var oppgaver som vi oppfattet tilhørte andre kontrollorganer.

I likhet med forskningen rundt ”hot spot policing”, viser forskning at den målrettede kontrollen har større effekt på utelivsvolden enn den tilfeldige kontrollen som bl.a. ”God kveld Grenland” benytter seg av (punkt 3.4.4).

I arbeidsmetoden implementert i ”STAD-prosjektet” tok man også i bruk straff mot serveringspersonalet som et forebyggende virkemiddel mot brudd på alkoholloven (punkt 3.4.4). Et slikt straffeansvar vil kunne ha individual- og allmennpreventiv effekt for personalet, og gi den enkelte en større motivasjon for å drive innenfor regelverket, istedenfor å drive ut i fra eierens ønske om profitt.

En slik hjemmel for straffeansvar er til stede i den norske alkohollovgivningen, men er så langt ikke prøvd for domstolene.³ Straffeansvaret gir imidlertid utfordringer i forhold til dokumentasjon av det straffbare forholdet og sikring av bevis.

Politiets kontroll av skjenkestedene kan føre til at de ansvarlige på barene i større grad frykter besøk fra politiet da de vet at politiet ikke bare kommer for å slå av en prat, men i den hensikt å avdekke brudd på for eksempel alkoholloven. Politiets kontroll vil også kunne avdekke useriøse aktører, samt legge til rette for bedre samarbeid med de seriøse.

Ulempene med politiets skjenkekontroll er at det krever bredere kompetanse fra den enkelte tjenestemann innfor regelverk og kan legge beslag på mer ressurser fra politiets side. Virkningene av alkohol er individuelle og beruselsesgraden ved overskjenking må derfor avgjøres ved bruk av skjønn. Slike vurderinger vil kreve utfyllende dokumentasjon fra den enkelte tjenestemann, og kan tenkes å bli nedprioritert under travle nattevakter.

Ved at politiet kontrollerer skjenkesteder vil kontrollen formes av at politiet har stor autoritet. Ved påpekningen av brudd eller feil kan politiet ha større påvirkningskraft og avskrekkende effekt, enn en kommunalt ansatt.

³ Straffebestemmelsen er prøvet i ett ekstremtilfelle, og tiltalte ble dømt for overtredelse av alkoholloven for å ha skjenket en person til han døde. (Borgarting lagmannsrett - dom, 2006)

Dersom politiet i sin kontroll i for stor grad fokuserer på feil og sanksjonering kan det tenkes at kontrollene vil miste sitt forebyggende perspektiv gjennom blant annet samarbeid. Utfordringen for politimannen kan være å finne en god balanse mellom råd og veiledning på den ene siden og sanksjonering og straffe- forfølgning på den andre siden.

Ut i fra en forebyggingstankegang vil politiets kontroll av skjenkestedene være med på å flytte et problem over på den rette problemeier (punkt 3.2.2). Kontrollen vil påføre utestedene, som stedansvarlig, et større ansvar, ikke bare for ansvarlig skjenking, men også for gjestenes atferd og for konsekvensene av sin egen virksomhet.

Ved å ansvarliggjøre skjenkestedene og de ansatte kan det tenkes at politiet klarer å redusere alkoholpåvirkningen blant gjestene som videre kan føre til en reduksjon i volden. Strengere adgangskontroll på utestedene rettet mot overstadig berusede personer vil utestenge risikopersoner fra videre deltakelse i utelivet, og således forebygge videre risikoatferd.

4.5 Inngrep rettet mot berusede personer

4.5.1 Nulltoleranse mot overstadig beruselse og risikoatferd?

En strengere kontroll av skjenkestedene krever også at politiet i større grad benytter seg av sine hjemler for blant annet bortvisning i politiloven. Dette for å hindre overstadig berusede mennesker i å ferdes i utelivet. At skjenkestedene avviser overstadig berusede personer vil ha liten virkning dersom personene fikk anledning til å oppholde seg i sentrumsområdene. Statistisk vil personene utgjøre en like stor risiko utenfor, som inne på utestedene (punkt 3.3.2). I tillegg medfører det norske drikkemønsteret i form av overstadig beruselse en forhøyet risiko for å bli utsatt for vold, enten som offer eller gjerningsmann (punkt 3.3.3)

Bortvisning av overstadig berusede personer fra sentrumsområder må følge av effektiv bruk av politiloven § 7 (håndhevelse av offentlig ro og orden) og § 9 (inngrep overfor berusede personer). En slik effektiv bruk vil i stor grad være knyttet opp mot nulltoleranse mot overstadig beruselse. Nulltoleranse er omdiskutert og kan ha uheldige konsekvenser for politiets tjenesteutførelse (punkt 3.4.3).

Rettsgrunnlaget for slike inngrep mot overstadig berusede personer vil i stor grad bero på den statistiske sannsynligheten for at en person kan begå vold eller ordensforstyrrelse. Etter politiloven § 7 nr 1 kan ”*politiet (...) gripe inn for å stanse forstyrrelser av den offentlige ro og orden eller når omstendighetene gir grunn til frykt for slike forstyrrelser*” (Politiloven, 1995). Dette er et skjørt rettsgrunnlag og må støttes opp av andre momenter som tid og sted, men kan være tilstrekkelig for inngripen dersom politiet følger et prinsipp om nulltoleranse.

Formålet med slike inngrep kan være å støtte opp om skjenkestedenes håndhevelse av alkohol- og skjenkelovgivning. Et langsiktig mål kan endre nordmenns drikkemønster og holdning til alkohol og utelivsdeltakelse. En slik endring kan tenkes dersom politiet, i samarbeid med andre, satte i verk en stor og bred innstas over en lengre tidsperiode.

Ulemper med slik håndhevelse er at det på kort sikt vil føre til en økning i politiets inngrep mot den allmenne befolkning. Slike inngrep kan i mange tilfeller bli oppfattet som maktovergrep, da overstadig beruselse er et helt vanlig fenomen og som er allment akseptert. En slik håndhevelse vil kunne bli tilfeldig og oppleves urettferdig for de enkelte inngrepet retter seg mot (punkt 3.4.3).

Rent praktisk vil inngrep rettet mot overstadig beruselse være svært utfordrene. Virkningen av alkohol er individuelle, og det er vanskelig å sette en standard for hva som er ”uakseptabel” beruselse. Denne vurderingen kan i stor grad bero på den enkelte politimanns vurderingsevne og skjønnutøvelse, og kan være en utfordring. I en startfase kan politiet også tenkes å måtte gi så mange pålegg om for eksempel bortvisning at det ikke vil være ressurser til å håndheve påleggene.

Nulltoleranse og inngrep mot overstadig beruselse vil være et kraftig middel for å oppnå et mål om bedre uteliv. Konsekvensene av arbeidsmetoden kan ikke forutses, men kan tenkes å ha en negativ påvirkning på forholdet mellom politi og publikum. Nulltoleranse mot overstadig beruselse er ikke å oppfatte som en ønskelig arbeidsmetode på bakgrunn av vanskeligheter med håndhevelsen og politiets tillit. Arbeidsmetoden vil også balansere på en knivsegg hva gjelder lovlighet etter prinsipper om forholdsmessighet, proporsjonalitet og likhet etter politilovens § 6 (Politiloven, 1995).

4.5.2 Nulltoleranse i form av oppholdsforbud

I prosjektet "B.A.N.D" i Burnley og i Drammen har politiet tatt i bruk oppholdsforbud mot utøvere av utelivsvold (punkt 3.4.3). I Norge kan et slikt oppholdsforbud følge av politilovens § 7 nr 1 jf. 2. ledd. Etter denne paragrafen kan politiet gripe inn "(...) når omstendighetene gir grunn til frykt for slike forstyrrelser" og "forby opphold i bestemte områder".

Et slikt oppholdsforbud vil kunne ha gevinster i form av å holde risikopersoner ute fra bykjernen slik at de ikke begår utelivsvold. Samtidig kan en slik utestengelse ha stor allmennpreventiv effekt, ved at utelivsdeltakere forstår hvilke konsekvenser vold og ordensforstyrrelser kan føre til. Som politistasjonssjef Øyvind Aas sier: *"Får en rødt kort i en kamp må en ut. Og får karantene. Gjør du noe dumt på byen, så er det litt samme sak"* (Hansen, 2010).

På den andre siden kan det tenkes at et oppholdsforbud kan føre til en forflytning av kriminaliteten (punkt 3.2). Forflytning av kriminaliteten er ikke et absolutt resultat av for eksempel et oppholdsforbud, men det kan ikke utelukkes av utøvere av utelivsvold vil fortsette å begå kriminalitet andre steder.

Politiets bruk av oppholdsforbud i allmennpreventiv hensikt rettet mot personer med gjentatte hendelser innen utelivsvold, kan tenkes å være en god arbeidsmetode for å forebygge utelivsvolden.

4.6 Inngrep rettet mot å redusere tilgang på alkohol.

Utfordringene knyttet til alkoholberuselse ligger ikke hos skjenkestedene alene. I vår praksis opplevde vi at personer som ankom sentrum allerede var overstadig beruset. Skjenkestedenes skjerpede kontroll, og utestengelse av overstadig berusede personer kan som drøftet være et effektivt middel for å redusere beruselsesgraden. I tillegg til dette kan politiet søke andre arbeidsmetoder for begrense det generelle alkoholinntaket.

I Bergen iverksatte politiet, som et ledd i en aksjon kalt ”Stopp i tide”, kontroll av offentlige transportmidler på vei inn mot bysentrum (Helgheim, Strøm, & Nedkvitne, 2011). Formålet med kontrollen var å hindre utelivsdeltakerne den ”siste drikken” før de ankom sentrum. Det formelle grunnlaget for en slik kontroll er politilovens § 9, siste ledd *hvor politiet kan beslaglegge og tilintetgjøre rusmidler anholdte har hos seg hos ved anholdelsen*, og § 7, 1.ledd nr 3 hvor *politiet kan gripe inn for å avverge og stanse lovbrudd* (Politoloven, 1995) Politiets inngripen vil rette seg mot å avverge drikking på offentlig sted og ordensforstyrrelser.

Slike inngrep i forebyggende hensikt kan være en god arbeidsmetode for hindre overstadig beruselse, samt kontrollere alder og skikkethet på utelivsdeltakerne. En slik kontroll tidlig på kveld vil kunne bygge relasjon og kontakt mellom arbeidene politi og deltakere i utelivet, samt gi politiet en pekepinn på hvor og hvordan natten kan utarte seg.

Kontrollen fordrer en god arbeidsmetodikk fra politimennene, og en målsetning om å gi publikum et positivt møte med politiet. Et tidlig møte med et ”firkantet” og autoritært politi kan få uheldige konsekvenser i form av grobunn for aggressivitet og misnøye.

Kontrollen har også potensial som informasjonskanal for politiet rettet mot utelivsdeltakere. Informasjon om uteliv og konsekvenser av lovbrudd, samt tips og råd kan fungere forebyggende i form av vanskeliggjøring av bortforklaringer og ansvarliggjøring av den enkelte (punkt 3.2).

Arbeidsmetoden og kontrollen vil bygge på nulltoleranse for drikking på offentlig sted, og konsekvent beslag av alkoholholdig drikke. Patruljene bør i tråd med ”hot spot policing” oppsøke ferdselsårer og gjennomføre kontroller av utelivsdeltakere på vei til byen. Som leder for ordensseksjonen i Bergen, Bengt Angeltvedt sier: *”Vi ønsker at vorspielet skal stanse hjemme, og ikke være med helt til byen”*. (Helgheim, Strøm, & Nedkvitne, 2011)

5.0 Oppsummering

Gjennom oppgaven har vi forsøkt å finne ut hvilke arbeidsmetoder politiet bør bruke for å forebygge utelivsvold. For å gjøre dette har vi redegjort for noen utvalgte arbeidsmetoder fra utvalgte forebyggende prosjekter rettet mot utelivsvolden.

Vi er av den oppfatning at ”hot spot policing” som arbeidsmetode er en god måte å målrette politiinnsatsen, og arbeidsmetoden har i flere prosjekter kunnet vise til en forebyggende effekt på utelivsvolden. Allikevel mener vi at ”hot spot policing” må komplementeres med andre arbeidsmetoder. Vår oppfatning er at arbeidsmetoden ikke tar tak i de bakenforliggende årsakene til utelivsvolden skjer, og at politiet må rette fokus mot disse.

Videre mener vi at politiet har et ubenyttet potensial når det kommer til forebyggende inngripen etter politiloven rettet mot beruselse og risikoatferd. Arbeidsmetoder som nulltoleranse mot utelivsvold, i form av oppholdsforbud og effektiv inngripen mot alkohol og overstadig beruselse, kan være arbeidsmetoder som politiet bør anvende mer i sin forebyggende tjeneste.

Vi har sett at alkohol er en medvirkende årsak til utelivsvold, og hovedpoenget i vår oppgave er at politiet bør rette sine arbeidsmetoder mot å senke beruselsesgraden i utelivet. Politiet bør derfor i større grad implementere kontroll av skjenkesteder som en arbeidsmetode i sitt forebyggende arbeid mot utelivsvold.

Politiets kontroll av skjenkesteder som arbeidsmetode mener vi bør skje etter mal av prosjektene ”STAD” og ”The Alcohol Linking Program”. Politiets kontroll av skjenkesteder bør implementeres i den daglige tjenesten, og innsatsen bør være langsiktig. Politiets kontroll av skjenkesteder som arbeidsmetode vil rette det forebygge arbeidet mot en av de bakenforliggende årsakene til utelivsvolden, nemlig alkohol.

6.0 Bibliografi

- Aas, G., Runhovde, S. R., Strype, J., & Bjørge, T. (2011). *Trygghet i det offentlig rom - i åtte norske kommuner og bydeler*. Oslo: PHS forskning.
- Anne Kvasdheim, S. H. (2010, 11 23). NRK Brennpunkt avslører overskjenking i Oslo. Oslo, Oslo, Norge.
- Baklien, B., & Skjælaaen, Ø. (2012, nr 1). Loven, fylla og kommunene. *Tidsskrift for samfunnsforskning* , ss. 3-32.
- Borgarting lagmannsrett - dom, Rettens gang 2006/1153 (Borgarting lagmannsrett 03 08, 2006).
- Braga, A. A. (2007). *The effects of hot spot policing on crime*. Oslo: The Campbell collaboration.
- Braga, A. A., & Weisburd, D. (2010). *Policing problem places: crime hot spots and effective prevention*. Oxford: Oxford university press.
- Brennpunkt, N. (2010, 11 23). Avslører overskjenking i Oslo. Oslo, Oslo, Norge.
- Brottsförebyggande rådet. (2009). *Förebyggande av våld i offentlig miljö*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Burnley police station. (2005). *B.A.N.D. - Burnley against nighttime disorder*. Hentet 02 04, 2012 fra [www.popcenter.org/library/awards/tilley/2002/02-22\(W-p\).pdf](http://www.popcenter.org/library/awards/tilley/2002/02-22(W-p).pdf)
- Clarke, R. V. (1983). *Situational Crime Prevention: Its Theoretical Basis and Practical Scope*. *Crime and Justice*.
- Clarke, R., & Eck, J. (2003). *Become a Problem Solving Crime Analyst: In 55 small steps*. London: Jill Dando Institute of Crime Science, University College London.
- Cohen, L., & Felson, M. (1979). Social Change and Crime Rate Trends: A Routine activity approach. *American Sociological Review* , 44, 588-608.
- Dagsavisen. (2011 йил 8-Juni). *Politisatsing stanset voldsmenn - dagsavisen.no*. (T. Letvik, Producer) Retrieved 2011 йил 13-Desember from <http://www.dagsavisen.no/innenriks/article516640.ece>
- Eck, J. E., Chainey, S., Cameron, J. G., Leitner, M., & Wilson, R. E. (2005). *Mapping crime: Understanding Hot Spots*. Washington: U.S. Department of Justice.

- Erstad, O. (1997). *Det kriminalitetsforbyggende siktemål. En metaevaluering av nasjonale og internasjonale tiltak og strategier i det kriminalitetsforebyggende arbeidet*. Oslo: Politihøgskolen.
- Folkehelseinstituttet. (2004, 01 13). *Virkning av alkohol - Folkehelseinstituttet*. Hentet 12 15, 2011 fra http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=233&trg=MainLeft_5565&MainArea_5661=5565:0:15,2907:1:0:0:::0:0&MainLeft_5565=5544:43211::1:5567:12:::0:0
- Gjelsvik, R. (2004). *Utredning av de samfunnsmessige konsekvensene relatert til alkohol*. Rokkansenteret.
- Graham, K., & Homel, R. (2008). *Raising the bar - preventing aggression in and around bars, pubs and clubs* (1. utgave. utg.). Cullompton, Devon, Storbritannia: Willian publishing.
- Grenland politistasjon. (2011). *"God kveld Grenland" - Virksomhetsplan 2011*. Skien: Telemark politidistrikt.
- Grytdal, V., & Meland, P. (2011). *Vold i Oslo 2009*. Oslo: Oslo politidistrikt.
- Hansen, A. R. (2010, 03 10). *Drammens tidende, politiet utestenger pøbler og voldsmenn fra Drammen sentrum*. Hentet 05 12, 2012 fra <http://dt.no/nyheter/befrir-drammen-br-for-pobler-1.4761309>
- Helgheim, S. Ø., Strøm, S. K., & Nedkvitne, S. (2011, 12 05). *Nrk.no, hektisk natt tross stor politiaksjon*. Hentet 05 11, 2012 fra <http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/hordaland/1.79029671>
- Helsedirektoratet. (2006, 12 13). *Nye tall for økning i antall skjenkesteder i kommunene - helsedirektoratet.no*. (S. E. Sørheim, Redaktør) Hentet 12 13, 2011 fra http://www.helsedirektoratet.no/fagnytt/pressemeldinger/nye_tall_for_økning_i_antall_skjenkesteder_i_kommunene_61637
- Horverak, Ø., & Bye, E. (2007). *Det norske drikkemønsteret - en studie basert på intervjudata fra 1973 - 2004*. Oslo: Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS).
- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Kristoffersen, L. (2005). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag as.
- Justis- og politidepartementet. (1995, 08 04). *Politi-loven. Lov om politiet av 4. august 1995 nr. 53*. Norge.
- Justisdepartementet. (2004-2005). *St.meld. nr. 42, Politiets rolle og oppgaver*. Oslo: Regjeringen.

- Justisdepartementet. (1902, 05 22). Straffeloven. *Almindelig borgerlig Straffelov*. Oslo.
- Jørgensen, T. T. (2010). *En effektevaluering af Københavns politis særlige indsats mod vold i nattelivet*. København: Justisministeriets forskningskontor.
- Knutsson, J. (1997). *Kriminalitetsforebygging i et situasjonelt perspektiv*. Oslo, Norge: Politihøgskolen.
- Letvik, T. (2011, 06 08). *Politisatsing stanset voldsmenn*, *Dagsavisen*. Hentet 12 13, 2011 fra <http://www.dagsavisen.no/innenriks/article516640.ece>
- Lie, E. M. (2011). *I Forkant* (1. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- McIlwain, G., & Homel, R. (2009). *Sustaining a Reduction of Alcohol-Related Harms in the Licensed Environment*. Brisbane, Australia: Griffith University.
- Næringsetaten i Oslo. (2009, 03 14). *Næringsetatens kontrollvirksomhet - Næringsetaten - Oslo kommune*. Hentet 05 10, 2012 fra <http://www.naringsetaten.oslo.kommune.no/kontrollvirksomhet/>
- Olaussen, L. P. (1995). *Beruselse, utelivsdeltakelse og utsatthet for vold*. Oslo: Politihøgskolen Forskning.
- Olaussen, L. P. (1991). *Hvilke følger får økt politibemanning?* Oslo: Politihøgskolen.
- Pernanan, K. (1996). *SIFA rapport nr. 3/96, Sammenhengen alkohol - vold*. Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning. Oslo: Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning.
- Regjeringen. (2007). *St.meld. nr 31 (2006-2007) Åpen, trygg og skapende hovedstadsregion; "Hovedstadsmeldingen"*. Oslo: Det konglige kommunal- og regionaldepartement.
- Sahlin, I. (2000). *Brottsprevention som begrep og samhällsfenomen*. Lund, Sverige: Arkiv forlag.
- Scott, M. (2000). *Problem-oriented policing: reflection on the first 20 years*. Washington DC: U.S. Department of Justice.
- Sherman, L. W., Gottfredson, D., MacKenzie, D., Eck, J., Reuter, P., & Bushway, S. (1997). *Preventing crime: What works, what doesn't, what's promising*. s.l.: University of Maryland.
- SSB. (2008). *Alkoholforbruk per innbygger 15 år og over. Liter ren alkohol*. Hentet April 4, 2012 fra http://www.ssb.no/magasinet/slik_lever_vi/tab-2008-06-04-01.html
- Statens folkhälsinstitut. (2007). *Handbok i tilsyn, metoder för kommun och polis att minska våld och skador i restaurangmiljö*. Stockholm: Statens folkhälsinstitut.

Store norske leksikon. (2011, 11 20). *Rasjonell aktør*. Hentet 12 9, 2011 fra
http://snl.no/rasjonell_aktør

Trolldal, B. (2009). *STAD-rapport nummer 38, Ansvarsfull alkoholserving og liknande metoder*. Stockholm: STAD.org.

Wallin, E. (2004). *Responsible Beverage Service*. Stockholm: Karolinska Institutet.

6.1 Selvvalgt pensum

Graham, K., & Homel, R. (2008). *Raising the bar - preventing aggression in and around bars, pubs and clubs* (1. utgave. utg.). Cullompton, Devon, Storbritannia: Willian publishing. 260 sider.

Vedlegg 1 - oversikt over utvalgte prosjekter.

Navn	År	Sted	Beskrivelse	Tiltak	Effekt
God kveld Grenland (Grenland politistasjon, 2011)	2005-	Skien, Porsgrunn og Bamble	God kveld Grenland ble startet opp for å få bukt med en økning i vold og ordensforstyrrelser. Politiet initierte igjennom SLT i de aktuelle kommunene et samarbeidsprosjekt	Mer synlig politi, oppsøkende aktivitet mot problemområder, nulltoleranse, vekteropplæring, internt samband mellom utestedene, lik uniformering.	Prosjektet kunne de første årene vise til en reduksjon i antall voldsepisoder, men denne reduksjonen stagnerte i 2009.
STAD-prosjektet (Wallin, 2004)	1995-	Stockholm	Prosjektet var et tredelt prosjekt for å redusere problematikken rundt uteliv i Stockholm sentrum. Prosjektet fokuserte på tre momenter; utdanning, samarbeid og tilsyn/kontroll.	Synlig politi inne på utesteder, økt skjenkekontroll (både skjult og åpen), samarbeid med ordensvakter, opplæringskurs i ansvarlig skjenking.	Prosjektet har vist til en endret skjenkepraksis i utelivet i Stockholm, og en reduksjon i brudd på alkohol-lovgivningen. Politiet har registrert en nedgang i voldsepisoder på 30 %
The Alcohol Linking Program (McIlwain & Homel, 2009)	1995-	New South Wales, Australia	Prosjektet var 9-årig og ble opprettet for å endre politiets praksis mot utesteder permanent. Arbeidsmetoden ble implementert som en del av den vanlige ordenstjenesten i byen.	Politiet samlet inn data hvilke skjenkesteder som hadde høyest risiko for utelivsvold. Disse stedene ble besøkt og kontrollert av politiet. Kontrollene fokuserte på ansvarlig og lovlig skjenking	Prosjektet viser til en nedgang på 36 % i alkoholrelaterte hendelser og 32 % færre arrestasjoner.
B.A.N.D (Burnley police station, 2005)	2000	Burnley, England	Prosjektet kom som en følge av en økning i utelivsvold og at en følelse av utrygghet spredte seg blant befolkningen. Analysen av volden viste at voldsproblemet var særlig stort i og ved utestedene i byen.	Opprettet eget sentrumspoliti med fokus på samarbeid med utestedene, samband mellom politi og utesteder, utestengelse av personer som begikk vold, målrettet tilstedeværelse/"hot spots", synlig politi.	Reduksjon på 20 % i antall voldsepisoder, og en dobling i antall besøkende. 54 personer ble utestengt fra utelivet i løpet av det første året.
København (Jørgensen, 2010)	2007-	København	Politiet i København startet i 2007 å målrette sin politiinnsats i helgene for å forebygge utelivsvold.	Økt politibemanning og målrettet innsats mot "hot spots".	I en effektevaluering konkluderes det med at tiltaket har effekt i form av reduksjon i voldsepisoder, men at dette er kostbart i forhold til effekt.
Torquay (Jeffs & Saunders gjengitt i Graham & Homel, 2008)	1978	Torquay, England	Torquay var et eksperiment som gikk over 5 måneder på våren i 1978 for å forebygge overskjenking og vold i området før turistsesongen.	Oppsøkende politi mot skjenkesteder, kontroll av gjester for å avdekke brudd. Advarsler og trusler om sanksjoner.	I turistsesongen sank antall arrestasjoner med 20 % i forhold til et referanseområde.

Vedlegg 2 - sjekklister og kontrollskjema ved ”Krogtilsyn”.

BILAGA 3. CHECKLISTA FÖR POLISENS TILLSYN

1. Kontrollera

- **Berusningsnivå.** Om alltför berusade, beskriv detaljerat i protokoll vad du ser.
- **Om underåriga dricker alkohol.** Fastställ id (var vaksam på lånat leg och falsk leg, gör slagningar mot datan, genomför kroppsvisitation om möjligt), om underårig skriv anmälan/PM. Kontakta föräldrar.
- **Om märkbart påverkade eller underåriga blir serverade alkohol.** Anmälan brott 5043 olovlig dryckeshantering. Mycket viktigt att noggrant dokumentera följande i PM:
 - Hur serveringspersonalens kontroll gick till och vad som serverats.
 - Hur statusen på gästen var (prata med gästen för noggrann uppfattning om beteende och talförmåga).
 - Vad bör serveringspersonalen ha uppfattat?
 - Beskriv omgivningen runt omkring.Viktiga frågor att ställa till den misstänkte (serveringspersonalen):
 - Hur gick din kontroll till?
 - Hur uppfattade du personen?
 - Hur mycket alkohol serverade du?
 - Har du serverat personen tidigare?
- **Tillståndshavare/serveringsansvarig.** Finns på plats? Fastställ id.
- **Kontroll och överblick över lokalen.** Rör sig personal och ordningsvakter i lokalen? Upptäcker de fel och brister? Åtgärdas dessa?
- **Antal gäster – för många?** Hur många gäster uppger krogen att det finns i lokalen? Tillståndet kan ange hur många. Räkna vid misstanke.
- **Nödutgångar.** Kontrollera att dessa inte är blockerade, att nödutgångsskyltar fungerar.
- **Ordningssläget inne i lokalen.** Bråkigt, glaskross, tomma glas eller utspild alkohol i mängder, om rökning tillåts, synbar kriminell verksamhet.
- **Narkotikapåverkan.** Är folk påverkade eller sker handel – agera enligt rättegångsbalken.
- **Ordningsvakter.** Kontrollera att rätt antal ordningsvakter är på plats, ordningsvaktsförordnandet, id-handling, rätt utrustning.
- **Ordningssläget utanför lokalen.** Kösituationen, berusningsnivån m. m.

2. Lämna feedback (positiv och negativ)
till tillståndshavare/serveringsansvarig

3. Fyll i tillsynsprotokoll och skicka till berörd

BILAGA 5. EXEMPEL – TILLSYNSPROTOKOLL POLISEN

Datum

KROGTILLSYNSDOKUMENT

Polismåstardistrikt	
Genomförande enhet	
Dokumentationen upprättad av	

Serveringsställets namn	
Adress	
Datum för kontrollen	
Tidpunkt för kontrollen	Från: Till:

Serveringsansvarigs namn	
Personnr	
Id kontrollerad	Ja Nej
Serveringstillståndet kontrollerat	Ja Nej
Finns ansvarig med på tillståndet	Ja Nej
Observationen gjord av	

IAKTTAGELSER GJORDA VID KONTROLLEN

Berusningsnivå Finns märkbart berusade personer i lokalen? Beskriv enskilda gästers beteende och rörelsemönster så detaljerat som möjligt.	
Observationen gjord av	

Ordningsläget Bråk, kösituation, glaskross, dans på bord eller i möbler, uppkastningar m.m.
Observationen gjord av

Övrigt Vid gästantalsräkning ange metod för arbetet
Observationen gjord av

Nödutgångar/ Brandsäkerhet Är nödutgångar blockerade av möbler eller annat? Finns andra brandsäkerhetsrisker?
Observationen gjord av

Personalkontroll Namn, personnummer, anställd av, anställd sedan, tjänar kr/tim, kr/mån
Observationen gjord av

Information lämnad till serveringsstället Vad poängterades från kontrollen, till vem lämnades informationen?
Informationen lämnad till
Informationen lämnad av

Eventuell anmälan upprättad K-

Dokumentet skickas till:
